

SUOMEN
HISTORIALLINEN
SEURA

**J
ä
s
e
n
l
e
h
t
i**

1 / 2004

SUOMEN HISTORIALLINEN SEURA

SEURAN TOIMISTO

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki

puh: (09) 228 69 351

faksi: (09) 228 69 266

Sähköposti: shs@histseura.fi

Kotisivu: <http://www.histseura.fi>

Toiminnanjohtaja Julia Burman, varmimmin ke 16-17 ja to 10-12

SEURAN HALLITUS 2004

Dos. Katariina Mustakallio, puheenjohtaja

Dos. Kimmo Katajala

Prof. Pauli Kettunen

Dos. Christian Krötzl

Dos. Esko M. Laine

Dos. Tuomas M. S. Lehtonen

Dos. Pirkko Leino-Kaukiainen, varaesimies

Dos. Marjaana Niemi

Prof. Ilkka Nummela

Prof. Kirsi Vainio-Korhonen

Suomen Historiallinen Seura on alan tieteellinen keskusseura Suomessa. Seura järjestää esitelmä- ja seminaaritilaisuuksia sekä kansallisia ja kansainvälisiä konferensseja sekä hoitaa alan kansainvälisiä suhteita. Jäseninä on noin 900 tutkijaa ja harrastajaa. Jäsenmaksu on 22 euroa vuodessa (opisk. 18 €). Jäsenet saavat maksutta jäsenlehden sekä 20-30 % alennusta seuran omista sekä monien lähitieteiden seurojen julkaisuista Tiedekirjassa (Kirkkokatu 14) ja SKS:n kirjamyymälässä (Hallituskatu 1). Verkkokirjakauppaan on linkki seuran kotisivuilta (www.histseura.fi); tilausta tehdessänne kertokaa olevanne Historiallisen Seuran jäsen! Historiallisen Aikakauskirjan tilausmaksu on seuran jäsenille 26 euroa.

Jäsenhakemuslomake on helpointa täyttää internetissä Seuran kotisivuilla osoitteessa www.histseura.fi. Lomakkeita voi tilata myös seuran toimistosta.

UUDENVUODEN TERVEISIÄ ROOMASTA!

Kysymys meistä ja muista, etnisestä identiteetistä ja kiinnittymisestä laajempaan yhteisöön, on keskeinen niin yhteisöjen kuin yksityisen ihmisenkin elämässä. Maailmanlaajuisten yhteyksien kasvu ja talouden integraatio eivät ole vähentäneet kansallisten, kulttuuristen ja uskonnollisten identiteettien merkitystä ja niihin liittyneiden emootioiden voimaa. Identiteetin uudelleenmäärittely ja etsintä ”postmodernin globalisaation” vastavoimana on herättänyt runsaasti keskustelua viime aikoina. Uskonnon merkitys on noussut esiin tavalla, mitä 1980-luvulla opiskellut nuoriso ei olisi voinut kuvitellakaan.

Kulkiessani tammikuun alussa Pietarin kirkkoon johtavaa *Via delle Concilliazione* Roomassa asia havainnollistui minulle uudella tavalla. Katolisen kirkon ylimmän papin, paavi Johannes Paavali II:n loppiaismessua oli saapunut kuulemaan ennennäkemättömän suuri massa. Se reagoi paavin jokaiseen lauseeseen valtavilla aplodeilla. Voi tietenkin kysyä, kuinka paljon tästä innosta liittyi itse uskontoon, ja kuinka suuri osa ihmisten luontaiseen uteliaisuuteen, sensaation nälkään ja ajatukseen, että ollaan seuraamassa ehkä viimeistä paavi Giovanni Paolo Secondon loppiaismessua. Jotain se kuitenkin kertoo monikulttuurisen katolisen seurakunnan voimakkaasta yhteisyyden ja yhtenäisyyden kaipuusta.

Suurta innostusta paavi ’Papa Woytyla’ on herättänyt nuorten keskuudessa, eikä vähiten Irakin sodan vastaisilla puheillaan. Katolisen kirkon piirissä on syntynyt kansainvälisesti merkittäviä rauhanliikkeitä, kuten Pyhän Egidiuksen yhteisö (comunità di Sant’Egidio), jolla on ollut todellista vaikutusta myös kansainvälisiä konflikteja ratkaistaessa, kuten Susan Villa uudessa *Sodan ja Rauhan identiteetit* -teoksessa (Tapri 89, 2003) tuo esiin. Toisaalta katolista identiteettiä on viime aikoina vahvistettu kiristämällä linjaa reformoitujen

suuntaan, mistä heijastuksia on näkynyt myös Suomen katolisen kirkon piirissä syntyneessä kriittisessä keskustelussa.

Rooma on rajapinnalla myös pohdittaessa länsimaisia ja eurooppalaisia arvoja, kokemusta omasta identiteetistämme ja sen uhkakuvista. Koska Italian luonnollisena rajana toimii idässä, etelässä ja lännessä meri, merkitsee se suuria apajia myös ihmissalakuljetuksesta elantonsa saaville. Tuloksena on valtava laittomien pakolaisten ja maahanmuuttajien määrä kaikissa Italian suurkaupungeissa.

Roomassa köyhä Etelä ja rikas Pohjoinen, kolmas maailma ja kehittynyt Eurooppa, kohtaavat käsinkosketeltavalla tavalla. Ne, joilla ei ole mitään, ei kotimaata, elantoa, asuntoa eikä vaihtoarvoa, pyrkivät ottamaan niiltä, joilla kaikkea tätä tuntuu olevan. Maailman ristiriitaisuus ja sorto näkyy kadunkulmissa. Maahanmuuttajien alin kasti pesee tuulilaseja ja myy nenäliinoja pauhaavan liikenteen seassa. Kymmenen vuotta sitten tätä hoiti puolalainen siirtokunta, sitten kiinalaiset, pakistanilaiset ja intialaiset. Kaikkein heikommin näyttää menevän Albanian romaneilla, jotka sylilapset käsivarsillaan kerjäävät ja tilaisuuden tullen ottavat osansa. Oikeudenmukaiselle seitsenvuotiaalleni yritän selittää, miksen anna jokaiselle kerjääjälle rahaa, vaan ylitän kadun kiireesti ympärilleni katsomatta.

Dikotomiat, kuten ”me – muut”, ”puhdas – saastainen”, ”kosmos – kaaos” ovat inhimilliselle kulttuurille tyypillisiä tapoja jäsentää olemista ja tilaa. ”Oma maa mansikka, muu maa mustikka.” Oman kansan tai ryhmän alkuperä nähdään hyvänä, usein jopa pyhänä. Kansalliseen identiteettiin on myös Suomessa liittynyt voimakas puhtauden mielikuva, jota viimeaikainen keskustelu juutalaisten luovuttamisesta on horjuttanut. On hyvä, että asiat selvitetään ja kysymys käsitellään julkisesti. Keskeistä olisi liittää kysymys myös tähän hetkeen ja pohtia, minkälaisiin todellisiin olosuhteisiin ne ihmiset, jotka eivät ole saaneet maassamme pakolaisstatusta, viedään ja millaisia keinoja silloin käytetään.

Hyvää alkanutta vuotta kaikille Suomen Historiallisen Seuran jäsenille!

Elämänkaaren historia -esitelmäsarja

Dosentti Christian Krötzl:

KADOTUKSESTA PARATIISIIN?

Lapsuuden historian tutkimuksesta ja tulkinnoista

Ma 23.2. klo 18

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki.

Vapaa pääsy.

TERVETULOA!

MAAILMANPOLITIIKAN ETIIKKA JA HISTORIA

Maanantaina 29.3.2004 klo 17.00–20

Tieteiden talo. Kirkkokatu 6, Helsinki

Professori Juha Sihvolan juuri ilmestyvän teoksen *Maailmankansalaisen etiikka* pohjalta paneelikeskustelu.

Lisätietoja: Julia Burman, puh. 09- 228 69 351, www.histseura.fi

Vapaa pääsy.

TERVETULOA!

HISTORIAN POLIITTISUUS

-keskustelutilaisuus

to 11.3.2004, klo 14–18

Helsingin yliopisto, Porthania III (Yliopistonkatu 3)

Helsingin yliopiston poliittinen historia -oppiaine toivottaa kaikki kiinnostuneet tervetulleeksi keskustelutilaisuuteen historian poliittisuudesta. Lyhyet alustuspuheenvuorot valottavat historian poliittisuuteen ja historian merkityksiin liittyvää ajankohtaista tutkimusta ja julkista keskustelua Suomessa ja maailmalla. Käsittelyssä on yhtä lailla historian poliittisuus historiantutkijan työssä kuin historian poliittisuus osana yhteiskunnallisia keskusteluita.

14.15 Avaus: Professori Pauli Kettunen: Mitä on historian poliittisuus?

14.30–15.10 Alustajat: tutkija Pilvi Torsti ja professori Seppo Hentilä.

15.10–15.45 Avoin keskustelu

Tauko

16.15–17.00 Alustajat: professori Sirkka Ahonen ja professori Jorma Kalela.

17.00–17.45 Avoin keskustelu

TERVETULOA!

Nationality, Sexuality, Masculinity –

Constructions of Being Male

Joensuu 20.2.2004

The purpose of this one-day seminar is to promote our understanding of the constructions of masculinities and to encourage networking in this relatively new academic field. Key-speakers: Professor Markku Soikkeli (Univ. of Turku), Dr Dan Healey (Univ. of Wales). Read more at www.joensuu.fi

Organized by University of Joensuu, Department of History & Women's Studies. For more information, please contact: tiina.kinnunen@joensuu.fi

POLIITTINEN RUNEBERG

Jo aikaisemmissa kirjoissani olen paneutunut tutkimaan, miten Suomessa 1800-luvulla reagoitiin Euroopan suuriin tapauksiin, kapinoihin, vallankumouksiin ja sotiin. Olen päätenyt siihen yleisteesiin, että Suomen kansallinen identiteetti rakentui juuri näiden reaktioiden kautta. Suomessa ei voitu eikä haluttu samaistua vallankumouksellisiin liikkeisiin kuin marginaalisesti, mutta toisaalta ei myöskään aina haluttu samastua suoraan Venäjän politiikkaan. Venäjä oli Wienin 1814–1815 sopimusten tärkein takaaja, Pyhä Allianssi rakentui Venäjän, Preussin ja Itävallan yhteiselle pyrkimykselle estää vallankumoukset ja kapinat.

Runebergin elämä ja tuotanto voidaan nähdä kumouksellisen ja konservatiivisen kansallisuusaatteen kilpailun taustaa vasten. Silloin on tärkeää korostaa hänen kuulumistaan alun perin arkkipiispa Tengströmin reaalioliittiseen, tai jos halutaan ”myöntövyys-”, suuntaukseen tai puolueeseen; hän tuli Turkuun yliopistoon juuri vallankumouksellista kansallisuusaatetta edustaneen Arwidssonin prosessin jälkeen. Hänen tärkeimmät opettajansa olivat tietoisesti myöntövyyskannalla, latinan apulaisprofessori Linsén avoimesti ruhtinasvallan ihailija, ja filosofi Lagus, jonka kodissa Runeberg opetti ja kesäisin asui, edusti nimenomaan lojalismia, samoin kuin Laguksen seuraaja, Runebergin lanko J. J. Tengström. Runeberg oli Heinäkuun vallankumouksen ja Puolan kapinan aikoina perustamassa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraa, jonka ensimmäinen puheenjohtaja professori, myöhemmin arkkipiispa Melartin oli hänen erityinen suosijansa. Melartin oli keisarin luottomiehiä. Runeberg ajatteli Porvooseen siirtyessään varmastikin kirkollista karrieeria, luultavasti nimenomaan piispuutta.

Vuodesta 1832 Runeberg toimitti *Helsingfors Morgonbladia*, joka hyökkäsi Ruotsia ja sen kulttuuria vastaan, niitä piirejä vastaan, jotka olivat samaistuneet Puolan kapinallisiin. Hän joutui runosotaan Arwidssonin kanssa, ja Arwidssonin piireissä Runebergiä pidettiin Venäjän hallituksen ostamana ”Juudas Iskariotina”, joka halusi runojensa ja *Hirvenhiihtäjiensä* suomalaisuudella tehdä eroa Ruotsista.

1830-luvun lopulta alkaen Runeberg kiinnostui Venäjästä ja sen kirjallisuudesta, ”Suomen Pushkiniksi” nimettynä hän sai 1839 suuren vuosittaisen keisarillisen apurahan. Kiinnostus Venäjään ilmeni monin tavoin, varsinkin runoromaanissa *Nadeschda*, jolla Runeberg pyrki kansainväliseen maineeseen.

Vuoden 1843 jälkeen Euroopassa seurasi henkinen käänne, joka ilmeni kirjallisuudessa täysromantiikan jyrkkänä hylkäämisenä. Samaan vaiheeseen liittyi poliittinen vasemmistolaistuminen, joka kääntyi myös Venäjän vastaisuudeksi. Venäjä oli *status quon* varmistaja ja symboli, ja puolalaisemigraatio teki kaikkensa Venäjän ja keisari Nikolain maineen mustaamiseksi. Suomessa uusi, ”vasemmistolainen” kansallisuusaate ilmeni vuodesta 1844. Runebergin maailmaan se heijastui etenkin ylioppilasjohtajien Robert Tengströmin ja Herman Kellgrenin kautta.

Korkeakirjallisen *Kuningas Fjalarin* ja eräiden yritysten jälkeen Runeberg muutti kokonaan tyyliä ja alkoi kirjoittaa ranskalaisen poliittisen kansanlaulun tyyppisiä ”vänrikkejä”, ranskalais-venäläisen tyyppi-idean ja anekdoottikirjallisuuden mukaisesti. ”Ensimmäisenä vänrikkinä” pidetään Otto von Fieandtia, joka on runollisesti ja sanomaltaan mahdollisimman yksinkertainen. Oman probleemansa muodostavat ”negatiiviset runot” *Kuningas*, *Sotamarski* ja *Viapori*, jota viimeksi mainittua ei julkaistu Suomessa ennen kuin kenraali Bobrikoffin aikana. Runebergin käsitykset isänmaanrakkaudesta ja kansasta eivät ole yksioikoisia: Suomen identiteetti hahmottui vain vähitellen.

Suomalaiset historiapäivät

Lahdessa 13.-14.2.2004

Teemoina mm.

Öljy maailmanhistoriassa, *Keskiaika* ja *Historiallinen romaani*

LUE LISÄÄ: www.lahti.fi/museot/historiapivat.htm

Maamme, joka ei kuulu ”vänrikin” ”tarinoihin” liitettiin näiden kokoelmaan, joka piti saada julkisuuteen kumousvuoden 1848 aikana. *Maamme*-laulun kohdalla perustelen aikaisemmin esittämäni käsitystä sen synnystä tilaustyönä ylioppilasnuorison vallankumouksellisen laulamisen vastavoimaksi. Runon taustasta ja esikuvista esitän sen uuden käsityksen, että Venäjän kansalliskirjailijalla ja keisarihymnin kirjoittajalla, kruununperillisen, Suomen yliopiston kanslerin opettajalla Zhukovskilla oli siinä suuri merkitys; Zhukovski oli ministerivaltiosihteerin Rehbinderin toimesta kutsuttu kunniatohtoriksi Suomen yliopiston suurjuhlassa 1840 ja professori Grot oli selvästikin opettanut Runebergille Venäjän kirjallisuutta.

”Tasapainoilemalla” Venäjän ja Ruotsin välissä – siitä Nervander kirjoitti jo 1839 – Runeberg loi suomalaisen isänmaakäsityksen, toteutti keisari Aleksanterin ohjelman vuodelta 1809: se oli suuri poliittinen teko.

J. L. RUNEBERG

200 vuotta

juhlavuoden ohjelma

www.runeberg.net

Dies mediaevalis – Keskiajan päivät

Kulttuurien törmäys ja integraatio keskiajan Pohjois-Euroopassa

Helsinki, Tieteiden talo, 13.–14.8.2004

Alateemoina mm. Valloitus, asuttaminen ja kristinusko, Hagiografia ja historia sekä Urbaanit verkostot.

LUE LISÄÄ: www.helsinki.fi/historia/glossa/dm2004/.

Lisätietoja myös dm2004@helsinki.fi

Tapahtuman järjestelyistä vastaavat Suomen Historiallinen Seura r.y., Suomen Keskiajantutkimuksen seura Glossa r.y. ja Renvall-instituutti.

Toiminnanjohtajan tervehdys

Hyvät Seuran jäsenet,

Vuosi on taas alkanut kiireisesti mielenkiintoisten asioiden parissa. Maatalouden historian toinen osa on pian painokunnossa, ja Seuran ohjelmassa olevat historia-alan tapahtumat vaativat monenlaista järjestelyä. Vuodenvaihteessa aina tarkastelee edellisen vuoden toimintaa, osin ilolla, että on saanut olla monessa mukana, osin opiksi, sillä aina on asioita, jotka olisi voinut tehdä paremmin. Kansallisbiografian mallikas ilmestyminen tuo uutta luettavaa vielä vuosiksi eteenpäin, mutta sen ohella muutkin elämäkerrat tulevat entistä kiinnostavimmiksi, kuten professori Klingen joulukuinen suurmieselämäkertaesitelmä ja tämän lehden *Poliittinen Runeberg* tuovat hyvin esiin.

Elämäankaari-teeman lisäksi keväällä nostetaan esiin muitakin aiheita. Maanantaina 23. helmikuuta on jälleen aiheena lapsuus, sillä dos. Panu Pulman innostava esitys marraskuussa sai aikaan vilkkaan keskustelun. Nyt saadaan keskiajan tutkijan näkökulma, kun dos. Christian Krötzl pohtii lapsuutta teemalla *Kadotuksesta paratiisiin?* Maanantaina 29. maaliskuuta keskustellaan *Maailmanpolitiikan etiikan ja historian* suhteesta, sillä olimme historian tilinteosta mitä mieltä tahansa, niin inhimillistä toimintaa ohjaavat voimakkaasti erilaiset arvot. Paneeliin on pyydetty erittäin hyviä keskustelijoita, professori Sihvola ja kansanedustaja Heidi Hautala ovat jo varmistaneet tulonsa.

Olen kerännyt lehteen muitakin kiinnostavia tapahtumia, mutta voisin mainita myös Postimuseossa olevan *Suudelma*-näyttelyn, johon liittyy kulttuurihistoriallisia luentoja. Oheisessa kuvassa on tervehdyssuudelma. Ohjelmaa kannattaa käydä kurkistamassa netistä: www.posti.fi/postimuseo/ Muistutan vielä jäsenedusta, eli kaikki jäsenet saavat ilmaiseksi noutaa HARK 117: *O.W.Kuusinen ja taistelu Stalinin perinnöstä* Tiedekirjasta 23.2.2004 mennessä sekä niitä, jotka eivät voi hakea, mutta haluavat saada kyseisen kirjan, ilmoittamaan siitä minulle. Voin antaa kirjan esitelmätilaisuuden yhteydessä etukäteen sen varanneille tai lähettää kirjan postitse 6 € postimaksua vastaan.

Jännittäviä hetkiä historian parissa!

Tieteiden talolla 26.1.2003

Julia Burman

SUOMALAIS-UGRILAISUUS EU:SSA - SEMINAARI

Lauantaina 13.3. klo 12–17
Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki

Toukokuusta 2004 lähtien Euroopan Unionin jäseninä on kolme suomalais-ugrilaista maata – Suomi, Viro ja Unkari. Lisäksi ainakin yhdellä suomalais-ugrilaisella vähemmistöllä on viidessä muussa EU:n jäsenmaassa historiallisen vähemmistön asema. Millainen on suomalais-ugrilaisuuden rooli ja sen arvo voimavarana laajentuneessa EU:ssa? Mikä on EU:n kieli- ja kulttuuripolitiikan merkitys vähemmistöille, esimerkiksi erityisesti Slovakian unkarilaiset sekä Ruotsin suomalais-ugrilaiset vähemmistöt? Tarvitaanko Euroopan Unionissa yhteistä suomalais-ugrilaista strategiaa, ja jos niin millaista?

Seminaarin kieli on suomi. Vapaa pääsy.

Järjestäjät: Tuglas-seura, Suomen Historiallinen Seura, Suomi-Unkari Seura
Lisätietoja Tuglas-seurasta p. (09) 6811430. Lue lisää: www.tuglas.fi
sekä ohjelma helmikuun alussa myös www.histseura.fi

25. Pohjoismainen historioitsijakokous

Tukholma 4.-8.8.2004

Kokouksen teemoina mm.

Dödens kultur- och mentalitetshistoria
Världshistoria – kulturella och ekonomiska perspektiv
Det nya Norden efter Napoleonkrigen

LUE LISÄÄ: <http://www.historia.su.se/historikermotet/index.htm>

CISH – Comité International des Sciences Historiques

Sydney Congress 3.–9. July 2005

Historiantutkijoiden maailmankongressi on Australiassa ensi vuonna. Laaja ohjelma, näiden pääteemojen lisäksi myös erikoisteemoja.

Major themes:

- 1) Humankind and Nature in History
 - a) Ecohistory: New Theories and Approaches
 - b) Natural Disasters and How They have Been Dealt With
 - c) Natural Sciences, History and the Image of Humankind
- 2 Myth and History
 - a) Foundation Myths in History and the Construction of Identities
 - b) Myths, Power and History, the Historian's Responsibility
 - c) History and Utopia
- 3) War, Peace, Society and International Order in History
 - a) Bellum justum: Just Wars, Injust Peace? Ideas and Discourses
 - b) Changing Concepts and Conditions of Peace in History
 - c) War, Violence and Gender

LUE LISÄÄ osoite <http://www.cishsydney2005.org>

USES AND ABUSES OF REASON

ISIH conference in Helsinki 27.–31.7.2004

From the Renaissance to the Enlightenment various attempts were made to define the criteria and limits of rationality. Some of these judgements are still considered rational, but others have long been consigned to the realm of the irrational. The criteria for rational thought and behaviour have previously perhaps been different from those of our own time. All judgements may now appear anachronistic if not contextualized. Moreover, who were – and are – in the position to determine reason and its use?

Järjestäjänä: The International Society for Intellectual History, Renvall instituutti ja SHS. LUE LISÄÄ: www.helsinki.fi/hum/renvall/uses/index.htm